

VASILE GOLDIȘ – 150 DE ANI DE LA NAȘTERE

Aurel ARDELEAN¹

presedinte@uvvg.ro

ABSTRACT: A providential figure, with a remarkable devotion to defending the national identity of the Romanian people and democratic principles, the professor and man of culture, Vasile Goldiș, patriot and politician, journalist and unsurpassed orator, philosopher and visionary of United Europe, joined, through his works, the gallery of great European thinkers from the end of the 19th century and the beginning of the 20th century.

In this study I shall refer to the election of Vasile Goldiș as a member of the Romanian Academy, to his contribution to the development of Romanian higher education and his views on the need to establish the United States of Europe.

KEYWORDS: Vasile Goldiș; education; culture; politician; visionary.

Personalitate providențială, cu o remarcabilă dăruire pentru apărarea ființei naționale a neamului românesc și a principiilor democratice, profesorul și omul de cultură, Vasile Goldiș, patriot și om politic, ziarist și neîntrecut orator, filosof și vizionar al Europei Unite, prin opera sa și-a înscris numele în galeria marilor gânditori europeni de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

1. Vasile Goldiș, membru al Academiei Române

Pentru meritele sale excepționale, consemnate în cărțile de istorie, Vasile Goldiș avea să devină în anul 1919 membru al Academiei Române.

Alegerea sa ca Membru de Onoare al Academiei Române este un eveniment istoric, pentru ținutul arădean deoarece profesorul Vasile

¹ Prof. univ. dr., Președinte al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Rector fondator, membru titular al Academiei de Științe Medicale din România, vicepreședinte al Federației Europene a Școlilor, Lyon, Franța, membru al Diviziei de istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Goldiș a fost cel dintâi originar din județul nostru căruia i s-a acordat în Aula Magna fotoliul de Membru de Onoare al Academiei Române,

În prezentarea făcută de Nicolae Iorga, la primirea lui Vasile Goldiș în Academia Română, au fost elogiaste cărțile de istorie universală ale lui Vasile Goldiș, avându-se în vedere „și pe cel dintâi Român (cu R majuscul în original) care s-a învrednicit a fi conducător al școalelor și culturii Ardealului desrobot, căruia și pe această cale putem să-i dăm un semn de frățească prețuire”.

Vasile Goldiș a fost ales membru onorar al Academiei Române într-un grupaj de personalități ce s-au afirmat major în știința și cultura românească din perioada dintre cele două războaie mondiale. Printre acești bărbați iluștri au fost: Iacov Antonovici, Valeriu Braniște, Miron Cristea, Gheorghe Dima, Constantin Hurmuzachi, Iuliu Maniu, iar dintre străini, francezii Emmanuel de Martone, Paul de la Roncière, cehoslovacii Jan Urban Jarnic, Metodi Zavoral și generalul Hayman Tiktin.

În scrisoarea trimisă lui Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, vicepreședinte al Academiei, Vasile Goldiș îi mulțumește pentru distincția acordată și arată că „voi pune și de acum înainte toate puterile mele sufletești în serviciul culturii și măririi neamului nostru românesc”. [1]

Astăzi, opera academicianului Vasile Goldiș își are un binemeritat loc de păstrare și cercetare în cadrul inestimabilului fond de carte al mării Biblioteci a Academiei Române. Se află depuse cărțile scrise de către Vasile Goldiș în rafturi alăturate cu alte valori excepționale ale științei și culturii celei mai înaintate ale neamului nostru. Există, și pot fi consultate de către cercetători, cărți ce poartă pe frontispiciul copertei numele ilustrului arădean. Unele dintre cărțile sale sunt astăzi rarități bibliografice și fac parte din fondul de aur al culturii românești. „Menționăm, spre exemplificare, cele opt volume din *Istoria universală pentru clasele secundare* (cu ilustrațiuni), apărute la Brașov între anii 1892–1897 (cota din fișierul B.A.R.: II 153136), *Elementele din constituția patriei sau drepturile și datoriile cetățenești, pentru școalele populare române*, Brașov, 1894, *Istoria patriei în legătură cu evenimentele epocale din istoria universală, pentru școalele populare române* (cota: II 31982), *Sintaxa limbii latine. Pentru clasa a III-a și a IV-a gimnaziu*, Brașov, 1896 (cota: II 170533), *Geografia pentru școalele populare. Pentru clasele a III și IV*, Brașov, 1900 (cota: II 31988), *Despre problema naționalităților*, Arad, 1912 (cota: II 459237), *Subvenționarea cultelor în statul român*, Arad, 1937, (cota: II 88507), *Discursul de la 1 Decembrie 1918, pentru școala și*

marele public românesc, Sibiu (fără anul apariției) (cota: II 109000). În total sunt 26 de fișe referitoare la creația „de condei” a lui Vasile Goldiș, cărți care așteaptă să fie studiate și apreciate prin prisma evoluției științei de astăzi, și de ce nu, și a celei de mâine.” [2]

Recent, la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, s-a constituit *Centrul de Studii Istorice și Culturale „Vasile Goldiș”*, care are ca obiectiv editarea *Operei Vasile Goldiș*, în parteneriat cu Academia Română, care să cuprindă scrieri și lucrări originale ale lui Vasile Goldiș, corespondența lui Vasile Goldiș, bibliografie cu studiile publicate despre opera lui Vasile Goldiș.

2. Contribuția lui Vasile Goldiș la dezvoltarea învățământului superior românesc

Activitatea profesorului Vasile Goldiș în domeniul învățământului se înscrie în istoria poporului român ca o pagină de luptă națională.

Înșușirile deosebite ca dascăl, Vasile Goldiș și le-a dobândit pe baza unei temeinice pregătiri profesionale, la universitățile din Budapesta și Viena, unde și-a format o solidă cultură intelectuală. Pentru tot restul vieții, Vasile Goldiș a rămas preocupat de istorie, filozofie și sociologie, conturându-se viziunea sa asupra învățământului românesc.

Trăind intens toate evenimentele legate de realizarea Unirii, imediat după constituirea statului român unitar, Vasile Goldiș a contribuit la reconstrucția și reorganizarea țării în domeniul cel mai drag lui, învățământul. În calitate de responsabil al resortului respectiv din Consiliul Dirigent a inițiat *principalele măsuri organizatorice pentru învățământul românesc din Transilvania, în condițiile integrării sale în România*.

Problemele școlare l-au preocupat pe Vasile Goldiș și în continuare, fiind de două ori ministru în noul stat și deputat în Parlamentul României.

Contribuția lui Vasile Goldiș la dezvoltarea învățământului superior românesc este edificatoare, prin inițierea și susținerea hotărâtă a acestei idei vitale, prin mai multe acțiuni concrete.

După unire, Goldiș a contribuit la reorganizarea învățământului românesc. În 1919, Goldiș, fost membru al Consiliului dirigent și ministru, a contribuit la înființarea a numeroase licee în Transilvania și a Universității românești de la Cluj.

Vasile Goldiș, în 1919, a dorit înființarea unei universități la Arad, dar problemele administrative din Banat și instaurarea

administrației românești în septembrie 1919 au făcut ca universitatea să se deschidă la Cluj.

În discursul său, „Țară și popor”, rostit la deschiderea festivă a Universității din Cluj, Vasile Goldiș face o amplă analiză filosofică a istoriei universale, arătând că „Problema ființei omenești, problema neamurilor, a popoarelor a națiunilor și aceea a statelor este însăși problema vieții” [3].

În acest context, este abordată „îndreptățirea firească a neamului nostru la integrarea sa națională, la unirea sa într-un singur stat național.”

Istoria – afirmă Vasile Goldiș, dovedește că într-o anumită țară numai un anumit popor a fost în stare să producă, prin munca sa, un nou adaos la civilizația omenirii, de unde convingerea că Dacia lui Traian are să fie un singur stat și stăpânul acestui stat are să fie neamul românesc. Astfel, Țara Românească dintre Nistru, Tisa și Dunăre și poporul românesc, și-au păstrat statornicia prin credință.

Ca o minune – spune Vasile Goldiș – poporul românesc în curs de 18 veacuri a rămas neclintit lipit pământului pe care s-a zămislit și harta Daciei lui Traian este aidoma hărții României Mari, iar arma cea mai puternică a păstrării ființei naționale este limba. Fapt care l-a determinat pe cronicarul ungar al Regelui Mateiaș din veacul al XV-lea să constate că „românii își iubesc mai mult limba decât viața”.

În același discurs, se arată că, în săptămâna mare a Paștelor din 1911, Vasile Goldiș primește, la Arad, vizita amicului său, nenea Iancu Caragiale, care, venind de la București, aducea ceva de la Alexandru Vlahuță, spunând: „*Vlahuță urmărește cu adâncă înduioșare lupta ce o duceți voi aici pentru deșteptarea și întărirea conștiinței naționale. Vă trimite un mic dar de Paști și vă sărută pe toți cu drag și dor.*” Era poezia *Triumful așteptării*, pe care Vasile Goldiș o publică în numărul de Paști al „Românului”, în 10/23 aprilie 1911.

După lectura acestei poezii, Vasile Goldiș exclamă: „Iată triumful așteptării: noul și puternicul stat român. Dar un stat nu este numai o țară și un popor, el este și munca ce o săvârșește poporul în țara sa, este societatea care se produce prin această muncă și în urmă este *cultura*, prin care statul contribuie la civilizația umană.”

În 1918, Aradul a fost orașul Marii Uniri, fapt ce a făcut ca imediat după realizarea Unirii, intelectualii arădeni să ceară deschiderea unei universități, în limba română la Arad. Au existat mai multe propuneri, care au fost publicate în presa timpului. O propunere interesantă a fost cea din 1924, care prevedea ca „centru urbei să cuprindă și o Universitate”. [4] În 1927, se vorbea în presa vremii de intenția guvernului de-a „înființa în Ardeal o nouă

universitate pe lângă cea de la Cluj”. [5] În aceste condiții, intelectualii arădeni cer ca universitatea să se înființeze la Arad, pentru că Aradul „a dat semene de emancipare morală și intelectuală” și a fost orașul unde s-a pregătit Marea Unire.

Problema unei universități a fost dezbătută și în Adunările „Astrei” din inițiativa lui Goldiș, care considera societatea ca fiind „vechi așezământ cultural al Ardealului acum și al României”. [6] În 1930, Goldiș, în calitate de președinte al „Astrei”, vorbește de o „universitate populară, care să cuprindă întregu tineret desfășurând o activitate cât mai susținută prin secțiile științifice și literare, luând în dezbateri problemele cele mai importante ale țării în domeniul culturalizării satelor”. [7]

După realizarea Marii Uniri, de la 1 Decembrie 1918, Vasile Goldiș a urmărit cu ardoare democratizarea instituțiilor statului. A gândit și reforme ulterioare, care să contribuie la întărirea statului român întregit, *prin dezvoltarea învățământului*, culturii și științei.

„Școala cea bună, afirma Vasile Goldiș, nu este aceea care dă învățătură multă, ci, mai vârtos aceea care zidește caractere, răspândește morala și plantează ideal. Valoarea unui individ n-o constituie cunoștințele lui, cât de vaste să fie, ci caracterul lui, morala ce-l călăuzește și idealul ce-l însuflețește”.

Vorbind despre Vasile Goldiș, ca om al școlii, istoricul Ioan Lupaș spunea: „Ceice au avut fericirea să-i asculte, ca elevi, lecțiile de istorie și de literatură latină ori să-i citească frumoasele manuale de istorie universală, vor crede că **profesorul Goldiș** a dat întregă măsura puterii lui de muncă în domeniul școlii și al educației naționale.”

Dorința lui Vasile Goldiș ca Aradul să devină un centru universitar, oraș al culturii și centru economic european, a devenit o realitate. Astăzi, după peste două decenii de existență, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad a intrat din plin pe ruta a ceea ce se numește în literatura internațională „Noua Universitate”, o universitate cu desăvârșire deschisă la bază și care să fie cât mai selectivă la vârf, cu toate implicațiile care rezultă de aici, rămânând în același timp o universitate antreprenorială pusă în slujba comunității arădene, care respectă principiul patronului nostru spiritual: *Prin noi înșine*.

3. Vasile Goldiș – un spirit vizionar al Europei Unite

La 25 noiembrie 2012 s-au împlinit 150 de ani de la nașterea marelui patriot român și om de cultură, Vasile Goldiș (1862–1934).

Personalitatea sa exemplară a marcat o epocă, impunându-l ca unul din corifeii Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, iar prin

concepția sa filosofică, despre istoria omenirii, Vasile Goldiș a fost un spirit vizionar al Europei Unite.

Ca precursor al ideii europene și al unei societăți a națiunilor libere, egale, solidare, Vasile Goldiș – împreună cu discipolii săi, și-ar putea evalua ca împlinite, în bună măsură, preconizările în ceea ce privește destinele României și ale națiunilor lumii, globalizarea societății în general.

Aceste elemente vin să sublinieze actualitatea idealurilor și atitudinilor politice – sociale promovate de Vasile Goldiș, a modelului de lider politic de orientare prometeică – repere atât de utile formării și afirmării în acțiunea practică a noii elite politice atât din România, cât și din Uniunea Europeană. Modelul de personalitate, de gândire și de acțiune practică dedicate semenilor săi de către Vasile Goldiș, reprezintă coordonate de referință pentru tânăra generație din întreaga Europă, în sensul formării acesteia în spiritul *cetățeniei europene*.

Ca militant pentru drepturile omului și ale națiunilor de pe bătrânul continent, pentru așezarea relațiilor dintre oameni, națiuni, popoare și diferite formațiuni sociale ale Imperiului austro-ungar, din Europa și din lume, pe bazele naturale ale drepturilor omului și ale democrației creștine, ca om politic, principalul proiectant și inițiator al arhitecturii statului român unitar, Vasile Goldiș a reprezentat „spiritul vector” al epocelor evenimente parcurse de România în primele decenii ale secolului al XX-lea.

În concepția filosofică a lui Vasile Goldiș, istoria se derulează în direcția realizării unității sufletești la nivelul întregii omeniri.

În acord cu mari spirite contemporane lui (de exemplu: Bertrand Russel, E. Durkheim, H. G. Wells, N. Titulescu, Lucian Romier, W. Wilson etc.), Vasile Goldiș – pornind și de la înțelegerea temeinică a consecințelor catastrofale ale conflagrațiilor mondiale și prevăzând, spre sfârșitul vieții sale, posibilitatea reală a declanșării unui nou război mondial pustiitor, a *prefigurată înființarea unui stat mondial* sau a unui stat universal, scriind că „astăzi solidaritatea efectivă a omenirii depășește toate cadrele prestabilite. Orientarea civilizației noastre spre internaționalism este mai presus de orice îndoială. Organizarea unitară a omenirii nu mai este o utopie. Dacă ea se va realiza în curând ori peste veacuri și dacă va cere ca omenirea în acest scop să aducă noi jertfe de sânge ori se va face prin evoluție pașnică, este o altă chestiune”.

4. Precursor al ideii europene

Împreună cu alți mari gânditori români din perioada interbelică, și influențat de sociologi și filosofi precum C. Buglée; B. Russel, H. C. Wells, E. Durkheim etc., Vasile Goldiș iniția pentru viitor, un stat universal ce va fi revendicat de conștiința tot mai vie și tot mai impunătoare a solidarității umane, care „nu va desființa națiunile, precum nu va desființa indivizii, ci dimpotrivă el va asigura și unora și altora deplinăitatea posibilităților de afirmare prin ființa lor specifică, în interesul tuturor, iar națiunile mari și mici vor fi mai puțin expuse primejdiilor și nedreptăților în statul universal, decât în veșnica luptă pentru existență în mijlocul concurențelor fără frâu și limită. Numai în statul universal elementele de permanență etnică ale tuturor culturilor naționale vor primi garanțiile lor definitive” [8].

În perioada interbelică, Vasile Goldiș s-a manifestat pentru asigurarea păcii și securității în Europa și în lume. El respinge violența, folosirea forței în relațiile internaționale. „Cei mai puternici oameni din lume, afirmă Vasile Goldiș în lucrarea sa *Duhul Adevărului*, din 1900, au fost cei care au luptat pentru fericire și pentru iubire între oameni”.

Omul politic român, apreciat de oamenii de stat din Europa și Statele Unite ale Americii, concepea cooperarea între diferite state realizându-se pe căi multiple – politice, diplomatice, dar și economice, științifice și culturale.

Pe un plan mai larg, Vasile Goldiș își va declara satisfacția față de crearea, în 1919, a *Societății Națiunilor*, în care vede o întruchipare fericită a aspirațiilor omenirii spre dreptate, spre triumful binelui împotriva răului, declarându-se pentru înființarea unui asemenea for de cooperare internațională care să prevadă „egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc”. Cooperarea între toate națiunile în cadrul unui asemenea for, trebuie să deschidă calea spre bunăvoință și progres a fiecărei țări și a unității în ansamblu.

Spirit vizionar, omul politic Vasile Goldiș prevede necesitatea înființării Statelor Unite ale Europei. El vede dincolo de Societatea Națiunilor, o și mai strânsă unire în viitor a tuturor țărilor lumii, ca o împlinire în ceea ce numește undeva, sub semnul lui Hristos, idealul marelui suflet universal. În viziunea lui Vasile Goldiș, după care „statele naționale sunt columnele umanității”, crearea unei solidarități între state de sine stătătoare le va oferi acestora posibilități de a fi ajutate să progreseze mai ușor și mai repede. Asemenea poziții îl apropiau de concepțiile profesate de Nicolae Titulescu.

Toate acestea confirmă rolul politic european de mare anvergură, jucat în epocă de Vasile Goldiș, influența sa pozitivă asupra mișcării de idei contemporane. El a fost un reprezentant al sufletului românesc, o voce distinct românească în mișcarea politică și de idei din Europa.

Prin viața, opera și activitatea sa politică și culturală, Vasile Goldiș și-a înscris pentru totdeauna numele cu litere de aur în cartea de istorie a neamului, constituind pentru contemporani și post-teritate un reper moral fundamental, iar pentru Europa Unită un model de gândire politică ce pune mai presus valorile universale ale democrației.

Bibliografie

- [1] ***, *Goldiș corespondențe 1888–1934 scrisori trimise, Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, Editura Dacia, p. 63.*
- [2] Mărghitan, Liviu, *Academicieni originari din județul Arad (Secolele XIX–XX)*, Arad, Editura Fundației „Moise Nicoară”, 2004, p. 50.
- [3] Iovan, Marțian, *Vasile Goldiș, Scrieri social politice și filosofice*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007, p. 32.
- [4] Roz, A., Ardelean, A., *Istoria învățământului superior și a Universității de Vest Vasile Goldiș*, Arad, Editura Universității Vasile Goldiș, 2000, p. 40.
- [5] *Ibidem*, p. 39.
- [6] Arhivele Statului Arad, *Fond Astra dos. 264.*
- [7] *Ibidem.*
- [8] Goldiș, Vasile, „Statul universal”, în *Observatorul politic și social*, nr. 9, anul I, 1930.